

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Çocuk İşçiliği: Küresel ve Ulusal Boyutlarıyla Bir Halk Sağlığı Sorunu

Çocuk işçiliği, çocukların yaşlarına, fiziksel ve psikososyal gelişim düzeylerine uygun olmayan ekonomik faaliyetlerde çalıştırılması olarak tanımlanmaktadır. Bu durum yalnızca ekonomik bir olgu değil, aynı zamanda çocuk haklarının ihlali niteliğinde olup çocuk sağlığı, eğitimi ve toplumsal refah açısından önemli bir halk sağlığı sorunudur (1).

Çocuk işçiliği, özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşen Sanayi Devrimi ile yaygınlaşmıştır. Üretimin artması, ucuz iş gücüne olan talebi de artırmış; çocuklar düşük maliyetli ve esnek iş gücü olarak çalışma yaşamına dâhil edilmiştir. Zaman içerisinde işçi hakları hareketleri, ulusal mevzuat düzenlemeleri ve uluslararası sözleşmeler sayesinde çocuk işçiliğinde azalma sağlanmış olsa da sorun günümüzde hâlâ küresel ölçekte varlığını sürdürmektedir. Çocuk işçiliği, tek bir nedene bağlı olmayan; ekonomik, sosyal ve yapısal etkenlerin birlikte rol oynadığı karmaşık bir olgudur. Başlıca nedenler arasında çocuk yoksulluğu, nitelikli eğitime erişimde yetersizlik, ekonomik krizler, sosyal koruma mekanizmalarının zayıflığı, mevzuat ve denetim boşlukları, ucuz iş gücü talebi, gayri resmi ekonominin yaygınlığı, ayrımcılık, toplumsal dışlanma ve bazı toplumlarda çocukların çalışmasının kültürel olarak kabul görmesi yer almaktadır. Bu etkenler çoğu zaman birbirini besleyerek çocuk işçiliğinin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına katkıda bulunan çok faktörlü bir yapı oluşturmaktadır (2).

Dünyada ve Türkiye’de Durum

Güncel tahminlere göre dünya genelinde yaklaşık 138 milyon çocuk işçi bulunmaktadır ve bu çocukların önemli bir bölümü sağlık açısından tehlikeli işlerde çalışmaktadır (3). Çocuk işçiliği en yaygın olarak tarım sektöründe görülmekte olup, küresel çocuk işçiliğinin yaklaşık üçte ikisi bu alanda yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra sanayi, hizmet sektörü ve kayıt dışı ekonomide de çocuk emeğinin yaygın olarak kullanıldığı bildirilmektedir. Uluslararası düzeyde

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğI

Uluslararası alışma rgütü (ILO) ve UNICEF, ocuk işçiliğinin temel nedenleri arasında yoksulluk, eğitime erişimde eşitsizlik, sosyal koruma mekanizmalarının yetersizliği, g ve çatışma ortamlarını göstermektedir (1,3).

Türkiye’de ocuk işçiliği özellikle tarım, kk ölçekli sanayi, hizmet sektörü ve mevsimlik işlerde yoğunlaşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 verilerine göre 5–17 yaş grubunda yaklaşık 720.000 ocuk ekonomik faaliyetlerde yer almakta olup, bu sayı ilgili yaş grubundaki ocuk nüfusunun yaklaşık %4–5’ine karşılık gelmektedir. alışan ocukların sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, çocukların %45,5’inin hizmet sektöründe, %30,8’inin tarım sektöründe ve %23,7’sinin ise özellikle kk ve orta ölçekli işletmelerin yoğun olduğu endüstriyel imalat alanında çalıştığı görülmektedir (4). TÜİK 2025 verilerine göre ise 15-17 yaş grubu kurumsal olmayan ocuk nüfusun 2021 yılında işgücüne katılım oranı %16.4 iken bu değişken 2022’de %18.7, 2023’te %22.1 ve 2024’de ise %24.9 ile yıllar içinde artış göstermiştir (5). Özellikle mevsimlik tarım işçiliği, uzun çalışma saatleri, eğitime erişim sorunları ve olumsuz yaşam koşulları nedeniyle çocuklar açısından önemli riskler oluşturmaktadır. Ayrıca, mülteci ve göçmen çocukların ocuk işçiliği açısından yüksek risk grubunda yer aldığı ve bu grubun sosyal, ekonomik ve eğitimsel açıdan daha kırılgan koşullarda çalıştırılabildiği bildirilmektedir; bu durum önemli bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır.

ocuk işçiliğinin nlenmesine yönelik uluslararası mücadelede en önemli hukuki düzenlemeler, ILO tarafından kabul edilen 1973 tarihli 138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi ile 1999 tarihli 182 No’lu ocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesi’dir (6,7). 138 No’lu Sözleşme, ocukların çalışma yaşamına katılımı için asgari yaş sınırlarını belirleyerek eğitimin korunmasını ve çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin güvence altına alınmasını amaçlamaktadır. 182 No’lu Sözleşme ise kölelik, zorla alıştırma, ocuk ticareti, silahlı çatışmalarda ocuk kullanımı ve sağlık açısından tehlikeli işler gibi ocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin acilen ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. 182 No’lu Sözleşme’nin 2020 yılında tüm ILO yesi ülkeler tarafından onaylanması, ocuk işçiliğinin küresel ölçekte önemli

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

bir insan hakları ve halk sağlığı sorunu olarak kabul edildiğini göstermesi açısından tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca Birleşmiş Milletler ocuk Haklarına Dair Sözleşme de çocukların ekonomik sömürüden korunmasını temel ocuk hakları arasında tanımlamaktadır (8).

Halk Sağlığı Açısından Etkiler

ocuk işçiliği, halk sağlığı açısından çok boyutlu olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu ocuklarda en sık görülen sağlık sorunları arasında iş kazaları, travmalar, kesikler, yanıklar ve kas-iskelet sistemi yaralanmaları yer almaktadır. Ayrıca kimyasal maddelere maruz kalma, solunum sistemi hastalıkları ve kronik yorgunluk da sık görülmektedir. Beslenme yetersizliği, büyüme ve gelişme geriliği ocuk işçiliğinin önemli sonularındanndır. Uzun alışma saatleri nedeniyle düzensiz beslenme ve yetersiz uyku, çocukların fiziksel gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında psikososyal etkiler de oldukça önemlidir. ocuk işçilerde depresif belirtiler, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve sosyal izolasyon daha sık görülmektedir. Eğitimden erken kopma ise ocuk işçiliğinin en önemli uzun vadeli sonuçlarından biridir. Eğitim düzeyi düşük bireylerin ilerleyen yaşamlarında düşük gelirli ve güvencesiz işlerde çalışma olasılığı artmakta, bu durum yoksulluğun kuşaklar arası aktarımına neden olmaktadır. Bu nedenle ocuk işçiliği, sadece bireysel değil, toplumsal sağlık eşişsizliklerini de derinleştiren bir sorundur.

Sonuç olarak; ocuk işçiliği, dünya genelinde ve Türkiye’de devam eden önemli bir halk sağlığı problemidir. Çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyerek bireysel ve toplumsal düzeyde kalıcı sonuçlar doğurmaktadır. Sorunun zm için yoksulluğun azaltılması, eğitim erişiminin güçlendirilmesi, sosyal koruma sistemlerinin geliştirilmesi ve etkin denetim mekanizmalarının uygulanması gerekmektedir. Koruyucu ruh sağlığı perspektifi ile çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının önceliklendirilmesini ve her çocuğun güvenli, destekleyici ve eğitim temelli bir ortamda büyümesi temel hedef olarak

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

benimsemelidir. MESEM çatısı altında çocukların iş güvenliği ve güvenceli çalışma koşulları açısından karşılaştıkları risklerin, çocuk emeğinin korunmasına yönelik politikalar açısından daha kapsamlı biçimde ele alınması gerektiği düşünölebilir. Çocuk işçiliği ile mücadele, sürdürölebilir kalkınma hedeflerinin önemli bir parçası olduğu kadar toplumsal ve etik bir sorumluluktur.

HASUDER adına Çocuk, Ergen ve Okul Sağlığı Çalışma Grubu tarafından hazırlanmıştır.

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Kaynaklar

1. UNICEF Türkiye Çocuk İşçiliği. Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ili%C4%9Fi-0>
2. ILO, What is child labour. Erişim Tarihi: 04.06.2026 Erişim Adresi: <https://www.ilo.org/topics/child-labour/what-child-labour>
3. ILO-UNICEF report. Child Labour: Global estimates 2024, trends and the road forward. Geneva: ILO; 2024. Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: <https://www.ilo.org/publications/major-publications/child-labour-global-estimates-2024-trends-and-road-forward>
4. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Çalışan Çocuk İstatistikleri 2019 Temel Bulgular. Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/api/tr/data/downloads?t=r&p=O1tBYbj1Xevu0L%2FdpiA9A%2B7VgwgqPCF1sHGd%2FnKxYa8kSF8ELEWRuWx%2B3VDLiHDvVbenwt5EpH%2FI0EHCagVpTV54Kq6sUuFo4hPh%2Bi4FAG892McJyf6xQVI5oKrEWibz>
5. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Türkiye'deki Çocuklar 2024 İstatistiklere Bakış. Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/Turkiye_Cocuk_2024TR.pdf
6. ILO. C138 - Minimum Age Convention, 1973 (No. 138). Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312283
7. ILO. C182 - Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182) Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_IL O_CODE:C182
8. Unicef. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim Tarihi: 05.06.2026 Erişim Adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>